

Izhaja
1. in 15. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:

redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Brat rjavosuknjar i romarica. — Občutki na novega leta dan. — Gozdna kraljica — Idealist. — Jan Amos Komensky. — Korenika i, odtod jezdz, gizada. — Drobnost. — Križmanova „Antigona.“ —

Brat rjavosuknjar i romarica.

Poleg Bürger-ja Bogdan Lukavečki.

k samostanu romala

Je rómarica zala.

Že zvonček glasno zabingljá,

K njej rjavosuknjar pristopljá,

Pol bos, brez obuvala.

Pozdravi: „Hváljen Jezu Krist!“ —

„Na vekomaj“ on reče.

I ves se strese kakor list,

Ko jej v obraz pogleda čist,

In sêrce mu strepeče.

I romarica besedi

Natihoma v plahóti:

Častitljivi! povejte mi,

Se li moj ljubček ne mudi

Tu v klosterskej samóti?

— Kak', božje detešce! poznál

Jaz ljúbega bi tvôga? — —

Oh! débel skut mu je do tal,

Bel kónop dvakrat ga obdál,

Ki vodi ga do Bóga.

Vilínske, divne je rasti

Nadzemskega obličja,

I zlatih, kodravih lasij,

Podnebno-modrih pa očij,

Vse polnih lepotičja. —

— Oh, draga duša! davno 'že

Le tá je groba žrtev,

Po njem travičice šumé,

Pomnika kamni ga tiščé,

Zagreben v grob je, mrtev.

Ne vid's, kjer zímzelen objel

Je okno cel'ce male?

Tam bival, plakal, koprnél,

Po krivnji ljubice venél

Je nálik rož'ce zale. —

Naj plakam v eno mer za-tó

Tarnáje v vednej togi,

Dok kalno mi zaspí okó,

Dok jézik moj veli hlepnó:

Končano v milem Bogi! —

— Potrpi, božji moj otrok;
Č' m' bi se solzila?
Ne róse moč, ne dežja tok
Ne spravi vele rože v sok;
Na veke je vsahnila.

Sej kakor lastovka drč!
Naprej od nas veseje;
Čemú nas žalost tak teži,
Ki kakor Mora nas mori?
Popusti prazne žeje! —

Nikár, častitljivi, nikár!
Daj plakati mi vedno!
Da za-nj prestala vse bi, kar
Le zna trpéti ženska stvar,
Ne b'lo bi dosti vredno. —

— Mladenčev šest, oj zalih res!
V molitvi, žalovánji
Do groba je prineslo les;
Je mnoga solza pala vmes
Gorjá pri pokopánji. —

Gorjé! on smrti plen? Gorjé!
I v grobu 'že mrtvilo?
Razpoči grešno mi srcé!
Al' v kámen trd da strdiš se,
Pretérdo ne bi bilo. —

— Potrpi, božji moj otrok;
Ne tarnaj, témveč móli!
Zastonj je stok, srcé razpók!
Ne joči se, očés obók
Stisnó ti srčne bóli. —

O preč, častitljivi, je preč!
N' sojaj mojih bóli.
Le on bil srcu mómu všeč,
Tak ne ž'vi, ne ljubi več
Nobede a z'raj okoli.

Ne bo več vide'lo o' ó
N' k'ér ga? J'oj! Nikoli?
Moj Bog! zakrit je v groba t'mo,
T'avičice po njem rastó,
Sueži, d'žit na-nj dói!

Kje vedre, modre ste oči?
Kje lica ljubezniva?
Kje ustne ve, kje kodri vi?
Oh! v temnem grobu vse trohni,
I toga me zaliva! —

— Ne žáli se takó hudó!
Kdo možkih ne poznade?
Duhtí jim mrzlo i gorkó
Iz 'nih prsij; slo, trpkó
Jim h krati se podade.

Kdo vé, ko zvesta b'la si ti,
Znal en se je skesáti!
Po gorkeji krvi fant hlepí,
Ko pa se ljúbav ohladi,
Začne drugé iskáti! —

Nikár, častitljivi! nikár
Besede te več d'játi!
Moj ljubček, oh, nij bil slepar,
On bil je mil i ljuba stvar
I čist ko rúmen-zlati.

Ker gróba ga drži objém
V podzemja temnej kleti:
Domóvju zdaj se odpovém
I s pá'co rómariško grem
Naprej po belem sveti.

Na groba grem pa prej obók
Poklekni žalovita,
Naj mojih prsij bridki stok,
Naj mojih óčie grenki jok
Tam travo omladita. —

— Da, otrok b' žji, okrepcá
Te pókoj, noter hodi!
N' čuj š, kako piš vihrá,
N' vih a strašna kak divjá
Po ihtavej prirodi? —

N' kár, nikár, častitljivi,
N' kár me ne muditi!
N' j d'ž le ná-me se podí,
Sv'rá naj spere vse strani,
Dolgá nij men' umiti. —

— Ajd'! ljubica! Nikár naprej!
Les, simkaj jo zasukaj!
V obličje, ljuba, mi pogléj,
Brat rjavosuknjar znan ti nej?
Tvoj ljubček, jaz sem tukaj!

V gorečej ljubavi zdívan
Sem vzel ta oblačila;
I skoro 'že je v samostán
Žívljenje, polno srčnih ran,
Prisega zagrabila.

Pa, čast Bogú, nij skušnje rók
Še polen mi pretekkel.
A, če resničen tvoj je stok,
In hočeš v roke seči 'z rok,
Obleko to bom slekel. —

Težav je konec! Bógu čast!
Oživi up potrti!
Na sèrce hodi, sèrca slast!
Nobena najú več oblást
Ne loči razve smrti.

Občutki na novega leta dan.

P. D.

Čemu živimo, ali prav rekoč: čemu živim? — To je bilo moje vsakdanje vprašanje, koje sem sama sebi stavila za rana, od kar sem se jela navzímati prvih pojmov žívljenja, jela na tanje opazovati svet, a ne imela nikogar, ki bi me bil vzdramil iz temne moje zamišljenosti, provzročene baš po gore stavljenem vprašanju.

„Čemu živim!“ — vážno to vprašanje bilo je mnogo let jedini pozdrav, s kojim sem zoro vsakega novega leta sprejemala; in solzice, koje so vselej zvesto sprejemljevale ta srčni moj vzdih, bile so jedini odgovor temu resnemu vprašanju, jedino tešilo, koje izvirajoč iz otožnosti moje duše moralo je zopet isto otožnost vpokojiti, isto dušo samo razvedriti.

Mineval nij dan, da bi ne bila premišljevala besede, koje je izrekel neki preslavni mož — brž ko ne v istem tožnem položenu, ko jaz, da se mu je srčè zibalo od toge do toge —, namreč Lord Byron, eden največih angličanskih pesnikov, rekoč: „Žívljenje je bolenje, svet bolnica, smrt naša zdravnica“.

Premišljevanje teh besed — in menda njih resnice — vlivalo mi je v srčè neko čudovito otožnost in oziraje se na modro nebo prosila sem je, naj mi ono razloži vprašanje: kaj je prav za prav žívljenje? čemu živimo? kaj je človek? od kod je prišel? kamo gre njegov pot? — A vetrček je pihljaj, obláčki so nemo dalje plavali, solnce in zvezde so dalje lesketale in jaz sem zastonj pričakovala odgovora.

Toda kar mi nebo in obláčki niso povedali, to mi je tajni glas prirode z večnim svojim nežnim govoričenjem v srce šepetal in mi pravil: „Ljubi, misli in delaj! — Evo slike našega žívljenja; to delaj, in sladko ti bode žívljenje; odkrilo se ti bode, čemu človek živi in kaj njega pričakuje!“

Krasne, svete, vzvišene besede temu, ki razumeva njih smisel, ki se jih drži vedno in vselej! —

A kaj sem storila jaz? — Nisem jih razumevala in sem čem dalje in dalje vpraševala: čemu živim?

Pa s kakovimi občutki letos stezam roke tebi nasproti, dobro došlo mi letošnje novo leto! Z radostnim, vpokojenim srcem kličem ti v pozdrav:

Mnogo, mnogo mi daj preživeti tebi podobnih! Človeškega življenja cilj mi je zdaj jasen. Kako je ta cilj lep, kako vzvišen njega namen! Daj mi ga le popolnoma doseči!

Da si lepo, ti življenje, sedaj še le razumevam to nerazumljivo mi doslej besedo; sedaj poznam njega načela, njega sredstva, vstvariti iz njega zemsko srečo. Težaven mi nij več odgovor na vprašanje: „čemu živimo“, nego težavno samó doseganje pravega sméra zemskega življenja.

Da! ljubimo, mislino, delajmo! in dušni mir in srčna zadovoljnost sta človeku zagotljena.

Ljubiti — misliti — delati! Kdo vé na prvi mah za skrivnosti, koje so v teh besedah, polnih življenja, skrite in tako rekoč zavezane? Ali trdim, da je blago za življenja: ljubiti, misliti, delati, in da je ta blagost neskončna.

„Ljubi!“ méni morda kdo, kakó to? Mora li vsaki človek ljubiti? Je li to takó neobhodno potrebno?! —

Ljubezenski čuti, brate, so mnogovrstni in med seboj različni. Človek, da le nekaj ljubi, da mu le srečé ne samotari, temveč, da se mu oklene kate-re koli zemske stvarice, ako k temu še pridruži ona dva k pravej sreči neobhodno potrebna pogoja, srečen naj se zove; kajti dosegel je svoj cilj, svoj zemski poklic. Kako si neki moremo misliti katero si bodi srečo brez občutkov? Lepo zares in vzvišeno je boriti se na polju mišljenja in modrovanja, lepo in vzvišeno žrtvovati življenje svojeji sladkej domovini, lepo in vzvišeno plavati z domišljijo po modrem nebu, po neskončnih planotah morja, ter v rahlih cvetličnih peresih premišljevati in občudovati velikost in modrost prirode. Da! vsa ta dela so lepa, vzvišena, — ali, ako predrzno misel ne bi spremljevali občutki, mrtvo bi bilo vse to mišljenje! ne dajalo bi gorkote niti ploda!

Vendar pak bi se upala trditi, da izmed vseh ljubezenskih čutov, ob-ladajočih človeštvo, nij osrečevalnejšega nego je oni, ki izvira iz dveh duš, ki ste iskri enega ognja, božjega, ki presija vse stvarjenje. Kje bi bilo najti več veselja, večé zadovoljnosti, kakor če človek najde človeka, koji je enakih mislij, enakih občutkov, enakega srca, kojih dveh bitij zadača je: skrbeti vzajemno za sebe v telesnem, kakor duševnem oziru, da si podaljšate življenje, da se čem bolj obrazujete, čem bolj duh si vzvišujete, da v čem dovršenejših telesih i dušah bliže pridete končnemu viru vsega: božanstvu.

Tudi Sokrates trdi, da nij pota, ki bi dušo izvodil v oblast neumrjočih blagostij, če ne onega, po kojem nas vodi prava ljubezen.

„Ljubezen moje madonne“, piše Petrarca, „prepričala je i mene ljubezni in me naučila, na pravi način Boga ljubiti“.

Pa le ozrimo se na literarna polja raznih narodov, ter vprašajmo pes-nike, te učitelje človeškega gorjá — komu so oni podavali prve vence svojih poezij, — in odgovorili vam bodo: ljubezni. Tedaj nežnim, srce stresa-jočim besedam, lepim, vzvišenim izrazom, milim, do solz genočim melodijam, kar vse nam daje duševne zabave in tešila za življenje, vsemu temu bila jim je ljubezen učiteljica; brez nje ne bi bilo teh krasnih cvetov človeškega duhá. —

In vsa ta rahlo čuteča bitja, vlivajoča burje in sladkosti svojih življe-nij v goreče besede poezije, ktera je vsakemu narodu najboljši literarni za-klad, vsi ti veleumniki in proroki narodov morali so sami goreče ljubiti,

tehtno misliti in z deli svojimi truditi se. Kaj jim je pomagala vsa velikost njih domišljije, vsa njih gorečnost za lepoto in blagost, za vso prijetnost in in okusnost, ako jim ne bi bila ljubezen v nemala in žarila domišljije? Tudi največi veleum ne dospê do dragocenih pridobitev človeškega znanja, ako ga ljubezen k svojemu predmetu in k preiskavam vedno ne podbuja.

Ali tudi ljubezen sama ne bi zadostovala k življenju; treba, da jo spremljava tudi domišljija, mišljenje. Ljubezen sama spodbuja čute, a misel vstvarja cilj ljubezni, ter mu daje nekakovo določeno pododo, kakor tudi uči način in pôt, po kojem se pride k svršetku. Misel in občutek, misel in ljubezen sta nerazločiva; kakor bi misel bez občutka hladna, mrtva ostala, takó bi občutek sam brez jasnega zavedenja vzroka, brez načrtanega načina in določenega predmeta bil samo trenoten, mimogredoč, minljiv. Misel daje občutku telesnost in stalnost v besedah, podobah in — dejanjih.

Zato je k pravemu dejanjskemu življenju poleg ljubezni in misli še marljivega delovanja treba. Vse troje se mora v eno celoto vezati in enakomerno sodelovati: ljubezen, misel in čin; stoprav vsa ta trojica daje življenju konkretno podobo in veljavo. Pravega dela — in to je življenje — brez ljubezenskega čutjenja, brez mišljenja nij si misliti. To vse pak me utrjuje v sodbi, ko sem izrekla s početka, in kojo smatram za geslo človeškega življenja: ljubi, misli, delaj!

Naj učeni preiskujejo, kateri teh činiteljev se jim vidi v življenju močnejši od drugega; meni kot ženski ne zdi se nič pretiranega, ako trdim, da je ljubezen glavni teh činiteljev. Prava ljubezen zdi se našemu spolu jedina zemska vlast, vredna, da kratkoživni človek napina vse svoje sile, prisvojiti si jo. Sej je vendar pri vsem raznem človeškem delovanju glavni, skoro jedini cilj: vpokojiti si sree, kar se godi s tem, da si sree najmilejšimi in najblažnejšimi čuvstvi napolnujemo in bogatimo. Konči vendar le v tem obstoji prava človeška sreča.

Z željo torej, da to srečo i sama dosežem, kakor tudi moji rojaki Slovenci, poklanjam jim k početku novega leta te-le vrstice v vezilo, s pristavkom, da je moja največa čast in slast, moj pravi ponos in uzor mojih mladostnih sanj: biti do slednjega svojega vzdihljaja vredna hčerka matke Slovenije, ktera me je izbrala za svojo.

Gozdna kraljica.

Novela.

Spisal Méročekov Prostoslav.

I.

Le čez ramo torbo spet,
V roko les popotni.
Pa grem gl-dat beli svet.
Kraj pustim tihotni.
Fr. Cimperman.

Srečno sem bil dovršil gimnazijo, ugodno napravil zrelostni izpit, ter nekega lepega jutra zapustivši domačo hišico tam na bregu bistre Gradašice krenil jo po prašnej cesti proti Dolenjskemu.

Namenjen sem bil v G . . . ško graščino, kder mi je strije bil za oskrbnika. Pri njem sem hotel preživeti počitnice, ter pripravljati se na daljne študije v Beču. Seveda, to nij bilo po vseči dobri materi, da jej bode šel sin daleko na Dunaj; ko vsaka Slovenka gojila je tudi ona up, da jej bode sin „gospod“. Dostikrat je plakala na tihem, vidé, da se jej ne bode vresničila goreča želja; tedaj jo je pa vedno tešil oča, rekoč: „Pusti ga, naj voli po svojej glávi; sej se v vsacem stanu lahko pride v nebesa“.

Bilo je krasno jutro. Više in više vstajala je dneva kraljica. V gozdiču, ki se vije preko dolenske ceste, pričelo se je novo življenje. Z drevja in cvetic stresal je lahan vetrič biserno roso, ki se je kot na mirijade diamantov in smaragdov lesketala v bliščečem solncu. Tiho, kot bi še sanjali, jeli so krilati bivatelji goščave žgoleti svoje mile pesnice. Tam pa na smrekovej veji sedel je zlatokljuni kos, ter popeval, tako veselo, tako žalostno pesen izvirajočo iz dna srca, da se je čutje topilo mi v prsih in da sem ga dolgo poslušal zamaknen.

A ojačil sem se, ter krepko jo mahal dalje. Mnogokrat ozrl sem se nazaj na belo Ljubljano; slednjič skrila se je stara hči Jazonova mojemu očesu; le grad na holmu bil je še viden. Obstal sem, obrnil se, ter mislil na srečna dijačka leta, na vesele ure, koje sem preživel s svojimi tovariši. Kde in kedaj jih zopet uživem? vprašal sem se in solza mi je kanila čez lice. — Pa narave lepota prepodila mi je brž žale misli, in kako ne bi? Sej se mi je smejalo življenje; jedva dvajset let star nadejal sem se lepe bodočnosti. Žive fantazije obrojile so me; mislil sem, kako bodem uporabljeval čas na počitnicah, kako me bode pač sprejel strije, sanjal o ljudskih veselicah in zabavah.

Hudo je pripekalo solnce. Lačen in truden zavijem jo v krčmo, ki je stala tik velike ceste. Prijazni krčmar mi pove, da imam še pet ur hoda do G . . . ške graščine. „Pa dobro morate koračiti“, nadaljuje, sicer še druga dosta krajša pot vodi skoz gozd tija, a kedor je nij vaju, zaide lahko“.

„O, jaz jo gotovo najdem, le malo na tanje mi povejte, kam naj jo mahnem; ne bodem zašel, ne!“

„Rad vam ustrezem“, pravi rudečelični krčmar, prizdignivši svojo zeleno kapico. Do bližnje cerkve hodite vedno po velikej cesti; tamkaj zavijte se na desno čez potok, dok ne zagledate steze, ki pelje proti gozdu; le dalje po njej, da dospujete do apnenice, kder se križate dve poti; krenita potem na desno mimo samotne, stare jelke, in če se tamkaj ne zmotite, lehkó bodete uže nocoj v graščini.“

Dasi je bilo to razjasnilo nekoliko temno, ipak sem sklenil uporabiti je, in ko bi se tudi zmotil. Mlad, poln romantičnega ognja, veselil bi se celó kacega dogodjaja, koji bi mi nemara puhla sreča zahitila na pot.

Zdaj mi prinese dobro rejena krčmarica naročeno jedilo. Poňvalim okusno pripravljeno jed, in vsled tega prikupil sem se bil zgovornej ženi.

„Sigurno greste k gospodu baronu?“ me zvedavo praša.

„Ne, le k oskrbniku, ki mi je strije. Ga li mari poznate?“

„Kaj ga nebi! Vrl gospod je“, pravi baš došli krčmar, postavši mi poštenega dolenjca na mizo. „A tudi gospod baron je izvrsten možak, dober, izkušen poljedelec.“

„Pa kaki ste komtesi!“ dostavi krčmarica, „ena je lepša od druge. Pozor, mladi gospod, da se ne zaljubite!“

„Beži, beži, kaj klepečeš take neumnosti“, zagodrnja krčmar ter jo lahko dregne s komolcem.

„No, menim, da to ne bi bila taka nesreča, in ko bi se tudi zaljubil, kaj potem?“ posmejem se jaz.

„Nekateri uže je dobil „pleteničico“, kaj ko bi jo še Vi!“

„Pusti te prismodarije!“ osorno pravi krčmar. „Gospod ju gotovo bolje pozna od tebe!“

A temu nij bilo tako; stoprav v prvo čul sem o njiju. Akoravno sem bil zmiraj osoren in mrzel proti lepemu spolu, ipak me je zanimalo kaj več pozvedeti o krasoticah. A zdaj došlo je več potnikov, voznikov, ki so zahtevali pijače. Krčmarica nij se mogla više ukvarjati z menoj, čakati nesem vtegnil; pred nočjo namreč hotel sem biti v graščini. Plačam, ter se v novo podam na pot.

Strogo držé se poti, kojo mi je bil zaznamoval prijazni krčmar, prispejem črez most na stezo, ki je držala v šumo. A pripoved zgovorne krčmarice o komtesah razvnela mi je krv, da nesem preveč pazil na pot. Uže sem več lazil nego eno uro, a še nesem vgleдал niti zaznamovane apnenice, niti samotne jelke. Gotovo sem zašel, mislil sem si, kar me pa nij najmanje vznemirjalo. Solnce je še stalo visoko; v daljini menil sem čuti človeške glasove in zvenenje sekire. Tija jo krenem, a zašel sem v novo. Čem dalje sem koračil po gozdu, tem boljé zanimala me je njega krasota. — Nad menoj bočilo se je visoko, staro drevje, okoli so divje skale delale romantične otlina, a vmes med košatimi bukvami, tankimi brezami in vitkimi jelkami vil se je bister potočič po skalnatej strugi, delal vodopade, ter metal bele pene preko kraja; a skoz razvito vejevje padali so solnčni žarki, preminjavali žebljajočo vodico v tekoče srebro, zeleni mah v sijajne smaragde, in roso, kojo je potočič rosil na-nj, v bliščeče diamante. Nema tišina vladala je tu: le tu pa tam je bilo žgoleval kaki ptiček, a po nemirnem perju drevja si je igral Eol.

Prepustil sem dušo sladkim sanjarijam, iz katerih me vzdrami pasje lajanje in peket konjskih kopit. Ozrem se, a menim, da še vedno sanjam, menim, da vidim svoje domišljije podobo, krasno prikazen, pred sabo.

Po mehkej trati jahala je na belem konjiču proti meni čarobna vila, sigurno gozdna kraljica. Zelena jezdna obleka krila je devo; majhen klobuček s sinjim zavojem, se jej je ponosno zibal na rumenih kodrih, ki so jej, ednaki solnčnim žarkom, obsipavali milotno obličje. Velikansk pes jo je spremljal, ki je jel, zagledavši mene, na ves glas lajati. Divje se je vzpel konjiček na zadnje noge, — krasnej vili pade paličica na tla.

Brzo sem se pripognil, pobral lično igračico, ter jej jo podál na konja. „Hvala vam!“ dejala je dostojanstveno ona, lahko sklonivši glavico, ter nasmehnila se; motrila me je z velikimi modrimi očemi od vrha do tal, ter pristavila; „Zdite se mi tujec. Kam ste namenjeni?“

„V G . . . ško graščino, ali gospodična, zašel sem“.

„Na pravem potu ste. Tam za drevjem uže lahko zagledate cerkev in graščino. Zdaj ne morete zaiti.“

Predno sem zamogel odgovoriti jej, vdarila je lahko nemarnega belca s paličico po hrbtu, ter prijazno pozdravivši me odjezdila. Pes je skočil za njo, in mahoma prijezdil je za njo bogato opravljeni sluga. A jaz — stal sem kot zamaknen, gledal, dok se mi nij skrila med zelenim drevjem, gledal za njo, dok se je čulo konjsko kopito, še dolgo potem, ko je bilo uže

vse tiho po gozdu. Menil sem, da še vedno pred menoj stoji ona, menil, da še vedno vidim obrazek gozdne kraljice, kojo je obsevalo zahajajoče solnce.

Vtopljen v ta dogodjaj, zabil sem čisto, da me strije pričakuje v gradu. Neznana krasotica, menil sem, je gotovo ena onih komtes G . . . ške graščine. Mrak velel mi je konečno pospešiti svoje korake. V polu ure dospem v graščino, kder me je strije preprijazno sprejel,

II.

Cvetju maja, roži slična,
Krasno lepa, nežno tanka,
Bistro gledna, rajsko mična,
Usten svitlih, kot korale,
Polnih uma, slada, šale,
Mila, čista, rajska vsa!
Chamisson.

Teden mi je mineval za tednom. Bolje ne bi se bil mogel zabavljati, nego sem se. Strijcu neso dopuščala opravila, da bi se bil dosti bavil z menoj; a baronu priljubil sem se bil jako. Povsod me je vodil s seboj, kazal mi obširna svoja posestva, pogosto vabil me na obed. J gospa je bila najljubeznivejša dama. Najbolje pa sem se imel s komtesama. Z njima sem jezdaril na sprehode, smejal in šalil se, igral, bil žogo, ter vozil ju po graščinskem ribniku. — Nobena njiju nij bila moja gozdna kraljica. — Bili ste mi res ljubeznivi sestrici, a da bi se bil zaljubil v katero, tega ne; čutil sem za-nju v srcu prijateljstvo, a tega, kar je ljubezen, ne.

Starejša, imenom Berta, bila je interesantna bruneta, duhovita in šegava; mlajša, Gizela, nežna plavka, ki mi je, kolikokrat sem jo pogledal, spominjala na Cegnarjeve vrstice:

Tak je sladka, tak je mila,
Kot bi rož'ce trgala,
Krasna kakor bi se bila
V rajski rosi kopala!

A vzlic temu čutil sem le prijaznost do njiju, koji čut ste mi povračale ednakim čutom. Mogoče, da je baš to bil vzrok, da se mi v srci nij razvil mogočnejši čut za katero, ker sem dan na dan občeval z njima. Lepi gospici imeli ste mnogo čestilcev, ki so ju vrlo dvorili; a to mi v prsih nij budilo nikacega ljubosumja.

Dokaj lepih prijateljic imeli ste novi moji sestri; često so ju pohajale, a neznane gozdne kraljice nijedenkrat nesem videl med njimi. — Jaz za nijedno nesem čutil gorkeje. Premda bi kmalu koga družega vzkovale bile s svojo krasoto v ljubezni sponse, jaz nesem upognil vratu boginji Živi. Podoba gozdne kraljice bila mi je še vedno v spominu; neznana krasotica očarovala me je še vedno tako, da sem mislil le na-njo, vedno jo imel pred očmi, ne mogši jo zabiti. Videl pa je nesem več, tudi obupal, da se še kedaj snidem z njo. —

Neka prirodna bojzljivost silila me je vedno, da komtesama nasproti nikoli nesem omenil onega dogodjaja, da nikdar nesem prašal po neznanej gospici. Bal sem se, da se mi ne bi posmehovale, vzlasti Berta, ki me je češče dražila, da sem neobčutljiv. A sumiti je môrala gotovo kaj.

„Jaz stavim“, dejala je pri nekej priložnosti, „da je bratec zaljubljen!“

„Kaj pač mislite, gospica! Jaz, pa zaljubljen!“ rekel sem, a kri mi je šinila pri teh besedah v glavo.

„In sicer v hčer onega profesorja“, nadaljuje ona šegavo, „o katerej ste nama pravili, da govori latinski in grški, ki študira „kosmos“, ter pisari v lepoznavske liste.“

„Oj komtesa, sej ne boste menili, da bi se kedaj zaljubil v cepodlaka, ki po vrhu nosi še naočnike!“

Ali ne mara v lehkoživo hčerko onega gostinčarja „pri konjiču“, kder je bratec preživel toliko veselih uric, ter s tovariši popil dokaj vrčev piva!“

„Gospica, gotovo me boste razdražili!“

„No, potem je le kaka žlahtna gospodična, kojo gospod Prostoslav ljubi a brez nade!“

„Jaz, pa v kako žlahtno gospodično!“ odvrnem jaz, „preje bodé sveta konec, nego to“.

„Kedo ve, kaj se mu utegne primeriti!“ rekla je šegava Berta, ter poredno pogleda svojo sestro, kot bi me s tem hotela podražiti.

Nekoliko nevoljen vsled prepogostega draženja zapustim sobo. Bil sem baš povabljen na obed. Pred obedom hotel sem še na sprehod iti. Proti gozdu me vleče neka nevidna moč. Nehote se napotim v jarek, kder sem bil doživel oni dogodjaj.

Sedel sem na kamenu ob potoku, ki je bil poraščen mahom, ter prepustil dušo svojim sanjam. Menil sem, da se mi zdaj in zdaj prikaže gozdna kraljica. Videl sem jo v duhu med visocim drevjem, na čilem konjiču, v zelenem krilu, s plapolajočim pajčolanom.

A nij je bilo.

Je li vse to bila nemara le sanja? domišljenje moje duše? Skoro da sem uže verjel v to. Dasi sem bil često prehodil vse vasi v bližini, ipak je nikoli srečati nesem mogel. Bil je zadnji dan mojega bivanja v G . . . škej graščini. Prihodnje jutro sem se hotel posloviti, zapustiti prijazni azil, ter podati se na tuje. Oj, kako se mi je krčilo sree, ko sem pomislil, da nikoli več ne bodem videl neznane gospodične, svojega ideala!

Toda čuj, kaj je to?

V daljini začulo se je zdaj pasje lajanje, kakor onega dne, ko sem bil zašel v gozdu. Kot bi hotel človeku oteti življenje, planil sem kvišku, ter tekel iz jarka. Kmalu sem pritekkel do ceste, ki je držala iz gozda proti graščini. Elegantna kočija, privozi se mimo; zavijal pa jo je prašen oblak, da nesem mogel razločiti, kedo so vozi v njej; a srce mi je pravilo, da je to ona. —

Koliko mi je bilo moči, tečem za vozom. A predaleč je uže bil; doteci ga nesem mogel, in ondi, kder se zavija cesta, izginil mi je izpred očíj. Prevaril sem se bil zopet in smejal se sam sebi, da me je zamoglo pasje lajanje toliko vznemiriti.

Prispel sem na graščinsko dvorišče. Kaj zagledam? Kočijo, kojo sem bil srečal na poti in znanega psa. I on moral me je poznati, kajti pozdravil me je veselim lajanjem, ter prijazno migal repom. Pogladel sem ga po glavi. Radosten bil bi skoro objel veliko lepo žival, ter jo poljubil.

Kot oblaznel hitim po stopnicah gore; skoro bi bil podrl srečajočega me slugo.

„So li gostje došli?“ prašam ves zasopel.

„Dve dami“, odgovori mi skrivnostno.

Takoj sem hotel v sobano, kder so sprejemali pohode, a stari Ivan me ustavi.

„Kaj bi radi?“ prašam nestrpljivo.

„Mladi gospod, oglejte se malo, kaki ste“, dejal je, kazaje na zrcalo, ki je veselo v prednji sobi. Za Boga! kak sem bil! Znoj mi je kapal po licih, obleka vsa prašna, lasje razkodrani. Pomočjo spretnega sluge uredil sem si opravò; pri tem sem se bil nekoliko pomiril, a burno mi je bilo srce.

Tresoč se zbog razvnetja stopim v sobino. Nikoli ne zabim tega trenutka! Starikava dvorana z rožnimi tapetami, s svojim rokoko-pohišjem, gotska okna, skoz katera je sijalo gorko solnce, rodbinske podobe na steni, tam v kotu mizica s cveticami, vse to vidim še pred sobo, kot bi se godilo baš danes.

Na pozlačenem blazinjaku sedela je domača gospa; njej na strani starikava dama v temnem, svilnem krilu; strugotinasti, sivi lasje gledali so jej izpod čepice, ki je bila umetno obrobljena čipkami. Podolgovati obraz, malo zakrivljeni nos je pač nesta krasila; a imela je majhena usta, lepe oči, kar sem bil opazil v naglici.

A kaj me je brigala starikava dama? Tam blizu okna med domačima komtesama stala je miljena moja neznanka. Da, ona je bila, spoznal sem jo takoj, akopram je bila obrnena od mene; živahno se je pomenjkovala z domačima gospicama; a ko sem vstopil jaz, omolknile so vse tri.

Pri mojem pozdravu se je obrnila. Najina pogleda sta se srečala, in menil sem opaziti, kako je zarudela lahno, kako je prijetno osupnila, mene zagledavši tu. Še lepša se mi je zdela zdaj, nego tedaj, ko sem jo bil videl v prvo. Mesto dolge jezdne obleke nosila je belo pomladansko obleko, koja je podobna srebrnemu oblačku obdajala vitko, zračno nje podobo. V gozdu jezdečó menil sem jo kraljico; ponosna, lahkoživa in romantična bila je tedaj; a zdaj v sobani zdela se mi je nežnejša, bolj ženska in ljubeznejša, polna krasote in miline.

Strmé v njo zabil sem na vse okoli sebe. Zdaj vstane domača gospa z blazinjaka, ter me predstavi gostoma.

„Gospa baronesa Turopoljska, — gospica Pavlina Gorska, — gospod Prostoslav P., strijčnik našemu oskrbniku, a nam drag prijatelj“.

Mehanično poklonil sem se starikavej dami globoko, ki mi je s suho dvorljivostjo vrnila poklon; a tem prijaznejša bila je nje mlajša spremljevalka, ki mi je pokimala s čarobnim smehljajem.

„Mi dva sva se uže videla“, dejala je ljubeznivo. „Oj, uže stara znanca sva.“ —

„Kako, sem li mari slišala prav?“ osupneno pristavi gospa Turopoljska; „o tem nesem vedela ne trohice!“ — „Oproščajte, chère tante! nikdar nesem menila, da bi vas zanimal mali dogodek, tem manje pa, ker nesem vedela, da nam je gospod Prostoslav ljubezniv prijatelj!“

„Ljubezniv prijatelj!“ zavrnila je gospa Turopoljska z grajajočim glasom, „ti sebe zabiš, ljuba Pavlina — —“.

„Oproščajte“, posmehne se Pavlina, „češče ste uže dejali, da so naših znancev prijatelji tudi naši prijatelji“.

Govorila je takoj s tako milobo, da jej je celo „chère tante“ nij mogla oporekati, in da se jej je celo nehote posmehnila. A jaz, — najraje bi jo bil pritisnil na prsi, ter jo poljubil zbog tolike ljubeznivosti.

„Trudil se bodem“, zajecljal sem boječe, „da bodem v čast novim prijateljem.“

„Nikakor ne dvomim, gospod. Prostoslav!“ — Domači komtesi pogledali ste ena drugo, ter lokavo se smijale; jaz pa sem bil presrečen. Tudi domača gospa posmehnla se je, naslonila se na brado, ter čudno pogledovala, zdaj gospo Turopoljsko, zdaj svojega soproga, da v resnici nesem vedel, kaj to nemo pogovarjanje znači.

K sreči naznani stari sluga, da je pripravljen obed. Galantno ponudi baron gospé Turopoljski svoj laket; jaz storim po njegovem vzgledu, ter podam, no se ve da! svojej ljubeznivej Pavlini rokó, ter jo popeljam v obedno dvorano. Domača gospa s komtesama pa je šla za nami.

(Konec prihodnjič.)

Idealist.

Životopisna samo-izpoved.

Spisal Vatroslav.

V Pulju 1. marca 1870.

Gotovo me uže mrtvim prištevaš, ker Ti čez dve leti nijsem bil poslal nikakšnega znaka o svojem živobitju; a mili Božidar! bivam še vedno med živimi in sicer — čvrst in zdrav; toda pisati med tem časom Ti nijsem mogel, kajti bil sem „danes tukaj, jutri tam“, in stoprv zdaj sem se povrnil iz daljne pomorske vožnje nazaj sim v varno pristanišče avstrijskega pomorstva. —

Ne bom Ti pripovedoval, koder in kako smo brodarili, niti razkladal, kaj in koliko sem pri tem dvoletnem blodjenju po neizmernem morskem vodóvu pretrpel, — v to svrhu Ti pošljem svoj potni dnevnik, — nego pokazati hočem Ti samo blagotvorni učinek tega dolgotrajnega brodarjenja, kolikor na razvedrenje otožne moje čudi, toliko na razvoj mladega mi duha.

Znano Ti je, da sem se pridružil tej ekspediciji iz obupnosti, katera se me je vsled izneverjenja moje — Josipine polastila, in da sem odplul z bolečim, globóko ranjenim in popolno potrim sreem, kakor Preširnov „mornar“ žalomilo pojoč:

— —
Moj up je šel po vodi,
Le jadrajmo za njim!“

Ljut vihar divjih strastij razsajal je v mojih razburjenih nedrih in otožen mrak bridke beztolažnosti ležal je na razjarjenej moji čudi, ko me je ponesla veličastna fregata iz preloke ven po neskončnej vodenej planoti v daljne tuje kraje; a z umirjenim sreem in z utešenimi občutki priplaval sem nazaj v zatišje varne ladjestaje: pod mogočnim uplivom mnogovrstnih popotnih utisov in čudovitih inostranskih prikazov se je strasten prepir razburjenih čutiljavev v mojih prsih ulegel in krvaveča, globóko v srce usekana rana se mi je v teku časa zacelila:

Sree spet je ozdravelo,
Polje v prsih zdaj veselo:
Nehal strastij je prepir,
Sladek v nedrih vlada mir.

Nasprotno pak, čem mirneje ko mi je postalo srcé, tem bolj se je prodramil mládi moj, v otročjo nezavest prej zamotani duh. Meju tem, ko so potne slike moje srčne živec omamile, vzbudile so v meni doslej speče duševne sile, in od mnogovrstnih, dvoletnih izkušenj oživljeni duh nadvladal je zdaj od počutnih utisov utešeno srcé. Pri svojem odplavu bil sem jako sentimentalen in rahločuteč mehkužnež; a pri povratku iz tujine sim na jadransko obalo bivam čvrst in vedrogibčen korenjak. Odrinol sem kot črnogleden in s celim svetom razprt melanholik; a domov dohajam kot dobrovoljen in veseločuten laškoživec. Takrat gojil sem v svojih nedrih trpko mržnjo do vseh ljudij in hrepenel po izhodu iz mračne zemske ječe ter podal se na morje edino s to nadejo, da se mi v naročju šumečih valov ohladi od bridke bolesti razvneto srcé; toda zdaj bí objel celi svet in visim z duhom in telesom o življenju.

Ko sem plaval tija proti jugo-vzhodu, stal sem žalosten na palubi, zrl malomarno v temne globine pod menoj zevajočega brezdna in nem poslušal otlo pljuskanje srdito penечеga valovja ter — prepuščaje tek svojega ničevega življenja neizogibljivej osodi slepega slučaja — bezskrbno peval z otožnim Boris Miranom:

„Zdaj me zibljejo valóvi,
Rahla sapica pihlja:
Jutri ljuti me vetróvi
Potopé naj v dno morja!“

Toda zdaj, ko sem po preteku dveh težavopolnih, mej grozovitimi viharji preživetih let bližal se domačemu primorju, stegoval sem željno svoje roke proti milej svojej domovini in pošiljal iskrene pozdrave preko gorostasne sinje Učke tija v tiho, mej prijaznimi griči slovenskih goric razprostirajočo se dolino ter navdušen vzklíknol z našim življenja-veselim — Levstikom:

„O kar je življenja po sveti
In kar je na zemlji stvari!
Kak lepa je zemlja, kak je nebeška!
Na zemlji je raj, na zemljo nebesa
Kapljájo za vsako zarjo,
Jehóva dih se razliva
Po brdih, po dolih“.

Da, blagi prijatelj, zdaj stoprv vem, kako krasen je svet in koliko je veličastja na zemlji! Mogočni utisi tega potovanja so mi pozornost na okrog mene bivajoče stvari prodramili in mojo, doslej v samega sebe uglobljeno zanimivost na vnanji svet obrnoli; in vsled tega zrem zdaj z bistrejším pogledom krog sebe ter motrim s popolno družega stališča bezkončno kraljestvo prirode. Moj duh je polen živobojnih slik, ki so se na potu pred mojim vidom razgrebale in obseg moje vednosti se je po raznovrstnih izkustvih znamenito razširil: v tem trenutku čutim se nekako vzvišenejega, dovršenejega, nego pri svojem odhodu ter imam dostojnejše pojmvé o življenju, človečanstvu, vesvoljnosti in naravi, kakor dotlé. —

Božidar! odkar sem iz subjektivnega sanjalca postal objektivni opazovalec in svoje doslej v lastno bitje zamaknene oči na vnanjost obrnol, razgreba se čudovit prizor neskončne kozmorame pred mojim pogledom in božanska veličastnost razodeva so mi zdaj iz vesvoljnega stvarjenja.

A prijatelj, kolik razloček mej mojim nekdanjim in današnjim znanjem svetá! —

Ko sem kot majhen deček v skromnem zatišju od prijaznih holmceev

krog in krog obmejene drvanjske doline pastiroval, bilo mi je nje tesno obsežje — celi svet, in spoštljivo sem se oziral na mogočno Donatsko goro, ki tam na jugu svoje gorostasno teme preko vinogradnih gričev v sinji zrak dviga, ter jo smatral za najskrajnejši mejnik svetá. V svojej tedanjej omejenosti mislil sem, da nij drugih stvari na svetu, nego kar jih ona okolica obsega in da sploh razve naše zemlje ne bivajo druga torišča življenja: nešteviline po svetovnem prostoru bliščeče zvezde dozdevale so se mi neznamenite, na nebeškem obôku nam zemljanom na veselje prižgane lučice.

Toda, zdaj sem osvedočen, da je okrog našega žitja neizmerno prostoren in da bivajo na orjaškej zemeljskej ôbli nebrojne mirijade vsakolikih živečih bitij; znanstveni pogled tija gori v jasne višave pak mi je razodel, da se po bezkončnem prostoru neoméjene vesvoljnosti kretajo nedozirni milijoni velikanskih svetov. O dragi moj, kako čudovito in neizmerno prostrano je vendar ves svet osnovan! Kolika obilnost življenjazmožne snovi in mnogovrstnih mičnih oblik razvija se po neprezirnem obsežju vekovite narave! In kakó tajnostno je sestavljen celi ta svetovni makrokozem: orjaška, mnogobrojna so-svetja in raznosvitla dvo- in trizvezdja plavajo v mičnem redu po jasnem svetovnem pohlipju in vrté se neprestano po večnem svojem tiru v nedosegljivih daljavah ter odsevajo raznobojno svitlobo po bezmejnej vesvoljnosti!

Strméč povzdigujem z zemeljskego stališča svoje ôči tija gori v sijajne visočine in osupnen motrim čarovito lesketanje skrivnostnih nebesnih teles ter občudujem, od divnosti naravnih prikazov prošinen, vsemogočno stvarljivost vedno nerazumljivega božanstva.

In če krog sebe pogledam, predoči se mi tudi tu na zemlji povsod neprecenljivo bogatstvo in neizmerna obilnost bohotno nadičene prirode. V jezeroterih oblikah razodeva se mi nerazumljiva moč življenja in neštevila množina raznovrstnih bitij obdaja me, kamorkoli obračam svoje stopinje. Izenadjen ogledujem čudovite proizvode naravine roke in pijem z vsemi svojimi čutili zveličevalno slast čarovitih boj in milih glasov, ki me v sladkih harmonijah ljubeznivo obšumevajo. —

In človečanska naša družina — kakó je mnogobrojna, jezerotero milijonov obsegajoča in razširjena po orjaškem zemske ôble torišču: od tečaja do tečaja, od vzhoda do zapada, po vsej zemeljskej krogli biva rod človeški! Ako se podam tija proti iztoku, najdem svoje brate; če pridem na poldanski ravniki, sprejmó me bitja moje vrste; ako se napotim za solncem in predjadram širni ocean, dojdem zopet pred svoje sorodnike; če se obrnem doli proti južnemu tečaju, nahajam tudi ondi obraze svojega plemena in ko dospem na skrajno mêjo gori na ledeni sever, zapazim i med večnim snegom človeških bitij sled.

A kako različna po obleki, polti in plemenu je vsa ogromna družina človečanska! Kolika raznoterost jezikov, običajev in svojstvenostij vlada med mnogobrojnimi članovi človeškega rodú! In kolika nasprotja gledé omike in prosvete, nazorov in veroizpovedanij bivajo pri posameznih narodih! — I vendar je vse človeštvo — ena družinska celota, rajajoča se po enakem načinu životvorjenja in iz istega naročja dobrotljive matere zemlje!

In od te ideje prošinen, smatram vse ljudi za svoje sorodnike, ter objemam ves človeški rod z enako ljubeznijo. —

In ker sem osvedočen, da nij samo naša zemlja — to skromno zrnce v bezkončnem kraljestvu narave — torišče živečih bitij, nego da bivajo

tudi po drugih svetôvih v neizmernej vesvoljnosti — življenjazmožne in lepote božjega veličastva gledajoče stvari, — razprostiram svoje roke, ter kličem navdušeno z neumrljivim Schillerjem:

„Seid umschlungen, Millionen!
Diesen Kuss der ganzen Welt!“

Jan Amos Komenský.

Po českich spisih zložil Andrejčekov Ježe.

Majhen po številu je národ, iz kojega ust doní govornica svetovaclavska. Vendar pa je on na drevu slovanskem ena izmej najstanovitnejših i najplodnejših vej, katera je, če tudi po neštevilnih i jako pogubnih nevihtah pohabljena, vendar vselej zopet ozelenela v novem razvoju stvarjajočih sil in plemenitih močij.

Mala peščica Čehoslovanov, naseljena v krasnih zemljah Česke i Morave upira se kot močna bastija zapadna uže črez tisočletje valovitemu morju krutega i nadlegajočega življa tujezemskega, ter imá za seboj slavna i velikan-ska dela svojih prednjikov, iz katerih zajemlje, kakor iz neusahljivega vira moč i okrepečavo k daljšim, če tudi nekrvavim, vendar dosti težavnim i grozovitim bojem. V tem nikakor ne napadnem temveč samo branilnem boju za svobodo svoje slovanske bitnosti odgojil je česki národ v svojem naročjn lepo število mož, ki so se odlikovali ne le v vednostih vojniških, temveč tudi v vednostih mirú, ki so delovali neutrujeno i previdno za blagor svojega národa zvlásti, zraven pa tudi pomagali k duševnemu napredku vsakterih ljudstev sploh.

Takovega možá imamo na misli pri tem delu. Dve sto let je uže temu, kar je oddaljen od svoje domovine v daljnjej Holandiji v mestu Amsterdam-u izdihnil dušo eden najboljših mož svojega veka, uzorni ljudomil — Jan Amos Komenský.

Vse njegovo početje bilo je obrneno le na to, da bi podučeval ljudstvo, da bi mu nadeloval v vednostih nova pota k gotovejšemu pristopu v svetišče spoznanja samega sebe, najboljšega zaklada sreče in blagosti človeške.

Proti koncu šestnajstega stoletja, v dobi vednih bojev srednjeevropskih vladarjev in posebno tudi kralja českega Rudolfa II. z Mohamedani, ugledal je Jan Amos Komenský luč sveta v sosednjej Moravi dne 28. marcija l. 1592 v Nivnicah, mestecu ne daleč od Ogerskega Broda. Priimek Komenský prihaja od vasi Komne na graščinstvu Svetlovskem, od koder so najbrž bili njegovi prednjiki. Komna pa nij bila njegovo rodišče; da bi se bil pa v Nivnicah narodil, kakor se sploh sodi, o tem dvomi posebno profesor Gindely, dokazováje, da je rojen v Ogerskem Brodu, ker se sam v svojih spisih imenuje Hunnobrodensis Moravus, t. j. Moravan iz Ogerskega Broda. Ta njegov lastni podatek zdí se Gindely-ju edino pravi. No bodi si temu kakor hoče, to edino je gotovo, da se more Morava ponašati, da je stala na njenih tleh zibel moža, ki je imel s svojim delovanjem kot pisatelj pedagogični, kot učitelj praktični, kot filozof in reformator velik vpliv kakor na svoje vrstnike, tako tudi na poznejše potomce ne le svojega národa, temveč vseh narodov evropskih.

Ne mislimo tukaj obširno popisovati samo njegovega življenja, nadejamo se, da to morda nij neznano večini naših čitateljev, temveč obrniti hočemo svojo pozornost naravnost k njegovemu delovanju, v katerem se nam kaže Komenský kot spisatelj i učitelj, kot filozof in občni reformator. S tem delovanjem je pokazal svoj čisti i plemeniti značaj, s katerim se nam stavi pred oči kot uzorni, ljudomili učitelj, nadarjen z bogatimi duševnimi zmožnostimi, katere je vestno porabljeval v pospeh ljudstva v sedemnajstem veku, v veku, ko je zadela česko zemljo huda nevihta, nesrečna bitka „bêlohorska“, vsled katere je bil česki národ za dolgo časa pahnen v grob pozabljenja in sužnosti, iz katerega se je pa še le po dvesto letih zopet prebudil k novemu življenju.

(Dalje pride.)

Korenika i, odtod jezd, gizda.

R. B.

Iz korenike *i* prihaja glagol *idem*, kder je *d* zevni soglas, *e* veznik, *m* osobilo, tore *i-d-e-m*; a Haložan ne govori *idem*, nego vsele *ijem*, ter spreza: *ijem*, *iješ*, *ije*, *ijema*, *ijemi*, *ijeta*, *ijeti*; *ijemo*, *ijete*, *ijedo*; v 3. osebi množnikovi devlje vsekdar *d* mesto *j* pletedo, hvalido, delado, kupujedo. Namesto *gredè* ali *poïdoč* rabi se v Halozah *poïdoma*, nikar deležje sedanje-trpno *ïdom*, *a*, *o*, nego samostav po-*ïd*+ dvojninkova sklonilo *-oma*, primerjaj *mahoma*, *hipoma*, a za ženski spol *-ama*: *silama*, *navadama*. Krivo ruski nedoločnik *ïditi* ali *ïtti*, ker, da je osnova, oziroma korenika *ïd* ali *ït*, morala bi biti nedoločnikova oblika *ïsti*, primerjaj: *pasti*, *plesti* iz *pad*+*ti*, *plet*+*ti*, *d* in *t* prihajata pred naslednjim *t*-ejem v *s*. Deležje minovnikovo trpno nahaja se samič v slovenščini iz *i*: (na-)jden iz na-*i-d-e-n*. Prekmurec še ima obliko *prišestje* adventus, *prišesten* futurus, iz (pri-)š*ïd*+*t*+*ije*, dakle š*ïd*+*t* = š*ïst* = nsl. šest, kar je prava oblika deležja min. trpnega; prim. *prešesten* praeteritus, *došestek* adventus, *pošast* phantasma; starosl. se nahaja tudi *izitije* exitus, kar je izredno; knjižni naš jezik javlja oblike: prešestvo, prešestvovati, prešestnik iz š*ïst*, primerjaj hrvatsko *došastje* = *došašće*, a = *ï*. Deležje min. tvorno I. vsakokrat iz š*ïd* = nsl. *šed* (vzr. hod), tedaj iz *naiti*, *sniti*, *našedši*, *sšedši*, in deležje min. tvorno II. š*ïl* = *šel* iz *šedl*, odkoder *šel*+*l*, kar daja *šel*, prisposodbljaj *prel*, *cvel* iz *pred*+*l*, *cvet*+*l*. Hrvatski *išel*, *išao* ima koreniko *i* in š*ïd*, kar je neorganično. Haložan pravi: *odešel* je = *otršïl*. Namesto rabljenega *izïd* ugaja *izhod*; samostava *izïd* ne pozna slovanski svet.

Korenika *i* okrepljena proža *ê*, in na početku skupino *je*, strsl. *ja*, v ruščini ostaja *ê*; česki: *je ti*, sedanjik *jedu*, nsl. česki *jezditi*,*) *jizditi* Veglia, č. *jechati*, strsl. nsl. *jahati*, strsl. *jazditi*, ruski *ëzditi*, *êhati*, sed. *ëdu* fahren, reisen; poljski *jeżdż*, *jechać*, *jeźdźić* (vierzchem). Okrep *ê* iz *i* opravičuje lat. *ê*, lat. *e* v *e-o*, *e-untis*, *e-undo*, grški *ëïu*, sansk. *jâ*. Iz samostavov *jah* (nsl. konj za jah) in *jezd* glagola: *jahati*, *jezditi*. V glagolu *jazditi*, *jezditi* ohranil se je *d*, tedaj *ja+d* = *jad* in *je+d* = *jed*, a *z* je vstavljen zbog blagoglasja, in da se ogne obliki *jasti*, *jesti* edere, po takem: *ja+z+d* =

*) *jëzditi* ne more biti zbog predhodnjega *j*, vsaj *j+ê* = *j+je* = *je*.

jazd, in $je+z+d = jezd$, in odtod glagol četrte vrste *jazd-i-ti*, *jezd-i-ti*. Zarad vstavljanja soglasa *z* priraynavaj drozg, nsl. srb. polj. tudi drozd, lat. turdus, gnêzdo, lat. nidus, zvêzda, sansk. svid; tudi grozd ima koreniko *gr**) *g(v)ozd*, *gv* in *gvoz*: zagvozda *gv*, zvizd iz *zv*. Tedaj *jazd*, *jezd* iz korenike *i*. Ima li staroslovenščina *jazdъ*, *izъjazdъ*, *prijazdъ*, povse pravilno tudi *stъjazdъ*, da ši ga dosle slučajno nikdor ni naletel v kakem starinskem rokopisu, č. sjezd *Versammlung*, polj. *zjazd* isto, *vyjazd* *Abreise*, in glagol *stъjahati*, *congregi*, *prêjahati*, *transire*, *otъjahati*, *decedere*.

Glagol *jezditi* ima v deležji min. trpnem: (po)ježen, post. poježen, zježen črevelj, takisto uče slovničarji, a deležje min. tvorno I. v krajši obliki (po)jež, primerjaj: *jež*, *vož*, *peš*, zu *Pferd*, zu *Wagen*, zu *Fuss*; vendar na vzhodu slovenske domovine, oziroma pri panonskih Slovencih, pravi se: zagloždžena sekira, iz *gl.* zagložditi, knjižno zagvozditi, tedaj iz *-zdi-en*, *zdi-en* = *zdi-en* = *zdi-en*, neimajoči znaka za *dj* pišemo *dž*, vsaj rabimo tudi obliko *droždžje*, *drmodžje*, indi *drože*. Polna oblika je dakle (po)ježdžen, (po)ježdž, in oslab *ježen*, *jež*, kakor š mesto šč.

Iz korenike *i*, oziroma samostava *jezd*, ruski *êzda*, *Fahrt*, *Reise*, prihaja tudi *gizda*, *gizdost*, *Hoffahrt* iz *Hochfahrt*, primerjaj polj. *jezdzié vierzechem*; strsl. *jadъ* ascendo, *po-jadъ* equo vehor. *Schleicher's Formenlehre der Kirchenslavischen Sprache*. 1852. Prekmurec veli: *gizditi* = *jezditi*, tore *gizda*; v prekmurščini se poprek devlje namesto *j* v početku besede *g*: *gečmen*, *gečmeni* *krüh* = *ječmen*, takisto pri sv. Lenartu na Goriškem, *günee* in *gyünee* = *junec*, *gyedrno* = *jedrno*, *gezdo* = *jezdil*, tudi *bougši* iz *bojši* in to iz boljši; prisposodbljaj šče *gnêzdo*, *gnêditi*. Slovanski jug rabi jezikovo prikazen: *gizda*, *gizdost*, *gizditi* se, *gizdavec*, *gizdelin*, severu je neznana.

Drobnost.

J. P.

M. Pogodin.

Na Ruskem je pred kratkim umrl prof. M. Pogodin, slavjanofilski pisatelj in učenjak. Njegova potovanja po Avstriji — na stroške in po nalogu ruskega ministerstva za narodno prosvetljenje — so bila priobčena v „Ruskoj Besedě“ (l. 1858), glasilu njegove stranke, ter se odlikovala odkritosrčnostjo in ostrim opazovanjem avstrijsko-slavjanskih razmér. Učena dela in preiskavanja Pogodinova zadevala so z večine stare odnošaje in razmere ruske davnosti. Umrli je bil starina svežega in čvrstega duhá, zanimajoč se vedno za vse Slovane najraznejših krajin zemlje. V njem je preminol eden glavnih predstavljateljev starejše slavjanofilske stranke.

** prim. zr+no.

„Antigona“, tragedija, katero smo zadnjič v „Zori“ naznanili, dobí se pri g. pisatelju Jos. Križmanu, duh. pomočn. pri Sv. Ivanu v Trstu po 35 kr. zvezek; nabiralateljem predplatnikov se daje vsaki ednajsti zvezek za nagrado. Mi knjižico prav priporočamo slov. čitateljem!

Izdajatelj in odg. urednik: Martin Jelovšek.

J. M. Pajk-ova tiskarna v Mariboru.